

Prof. dr hab. Kazimierz Ożóg

Instytut Filologii Polskiej

Uniwersytetu Rzeszowskiego

Recenzja dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego ze szczególnym uwzględnieniem osiągnięcia naukowego **dr Izabeli Łuc** w związku z procedurą zmierzającą do nadania jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo

I. Uwagi wstępne

Dr Izabela Łuc uzyskała w roku 1999 pierwszy tytuł magistra, było to magisterium z pedagogiki w zakresie animacji społeczno-kulturalnej (profil ekspresja twórcza), uzyskane na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym Uniwersytetu Śląskiego Filia w Cieszynie. Drugi tytuł magistra, tym razem z filologii polskiej, zdobyła na Wydziale Filologicznym tegoż Uniwersytetu. Przytaczam ten istotny – moim zdaniem – fakt z biografii naukowej Habilitantki, gdyż tu znalazłem odpowiedź na nurtujące mnie od wielu lat pytanie, jakie jest źródło jej perfekcyjnych analiz faktów językowych i tekstów kultury, zwłaszcza dzieł sztuki, w dwóch monografiach o grach językowo-komunikacyjnych. Po ukończeniu tych dwóch kierunków dr Łuc jest bardzo dobrze przygotowana do analizy np. współczesnych reklam jako najczęściej występujących w przestrzeni publicznej postmodernistycznych tekstów kultury, w których kod językowy (słowo) jest silnie powiązany z innymi kodami, i tworzą one razem oryginalne dzieło sztuki ponowoczesnej. W roku 2004 obroniła z wyróżnieniem na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego rozprawę doktorską w zakresie językoznawstwa. Tytuł rozprawy *Nazwy własne w dziecięco-młodzieżowej komunikacji społecznej i literackiej* wyznaczył ciągle przez Autorkę badany obszar dociekań z polskiego uniwersum językowo-kulturowego – nazwy własne w różnych typach komunikacji. Promotorem rozprawy był prof. dr hab. Robert Mrózek, zaś recenzje sporządziły znakomite specjalistki językoznawczynie: prof. dr hab. Barbara Czopek-Kopciuch i prof. dr hab. Helena Synowiec. Po doktoracie podjęła inne niż nazwy własne problemy badawcze, szczególnie

zainteresowała ją kwestia najnowszych zjawisk (zmian) w polskim uniwersum językowo-kulturowym oraz język w edukacji.

Kilkunastoletni rozwój naukowy dr Izabeli Łuc od pierwszych publikacji aż do chwili obecnej jest stały (każdego roku publikowała kilka razy wyniki badań), równomierny, ciągle zaskakujący nowymi propozycjami, merytorycznie nośny, podejmujący stopniowo nowe, coraz trudniejsze zagadnienia, znacząco wzbogacający naszą wiedzę o języku i kulturze. W sumie opublikowała około 50 artykułów, 4 monografie, 1 monografię współredagowała. Jest to zatem dorobek, który w pełni uzasadnia procedurę habilitacyjną. Dr Izabela Łuc jest już liczącą się Badaczką w polskim językoznawstwie, jest Osoba znaną i uznaną w świecie slawistycznym. Wyniki swoich badań publikuje w najbardziej prestiżowych wydawnictwach, nie jest to dorobek „lokalny”, ale ogólny.

II. Dorobek naukowy przed obroną rozprawy doktorskiej

W czasie prac nad rozprawą doktorską Pani Izabela Łuc opublikowała 6 artykułów – 3 samodzielnie i 3 współautorskie. Zatem wejście do nauki było udane, debiut naukowy okazał się sukcesem potwierdzonym bardzo dobrą obroną rozprawy doktorskiej. Jej artykuły z tego okresu dotyczą głównie onomastyki (literackiej, przezwisk) i leksyki zapożyczanej. Muszę tu wymienić ze względu na znaczną wartość naukową takie szkice, jak **Anglojęzyczne innowacje leksykalne w kontekście przemian edukacji i wychowania** (2001, s. 14), **Mechanizmy asymilacji anglojęzycznej leksyki komputerowej** (2002, s. 10), **Przezwiseka oraz ich motywacje w literaturze dziecięco-młodzieżowej na przykładzie twórczości M. Musierowicz** (2001, s. 15), **Funkcja dydaktyczna nazw własnych i porównań literackich w literaturze dziecięco-młodzieżowej (na przykładzie twórczości M. Musierowicz)** (2002, s. 11). Już te pierwsze artykuły zapowiadały, później udoskonalane, cechy twórczości naukowej Izabeli Łuc – analizowanie problematyki łączącej dociekania nad językiem i kulturą, zwłaszcza edukacją, literaturą, sztukami pięknymi, znakomicie przygotowany wykład teoretyczny, omawiający analizowane zjawisko, wykorzystujący drobiazgowo istniejącą na dany temat literaturę, duży materiał empiryczny, na podstawie którego Badaczka wyciąga wszystkie wnioski i tworzy nowe spostrzeżenia, oraz dobry językowo, przystępny tekst wykładu badanych kwestii.

III. Osiągnięcie naukowe

Jako osiągnięcie naukowe podała Habilitantka artykuły i monografie z dwóch obszarów badawczych, pierwszy to analiza nazw własnych w komunikacji społecznej, literackiej i medialnej, a drugi obejmuje nowe tendencje w języku i w kulturze języka. W obu obszarach Autorka osiągnęła liczące się w polskim językoznawstwie wyniki. W Wydawnictwie Uniwersytetu Śląskiego ukazała się znakomita pozycja **Słownik nazwisk mieszkańców południowego Śląska XIX wieku**. (Katowice 2016). Jest to bezsprzecznie najważniejsza praca w twórczości naukowej Izabeli Łuc. Słownik ten należy do najlepszych monografii onomastycznych w polskim językoznawstwie z lat ostatnich. Jest to praca, która ma kilka walorów. Najpierw walor najważniejszy, merytoryczny. Słownik zawiera kompleksową strukturalną, znaczeniową (zwłaszcza etymologiczną), kulturową, pragmatyczną analizę kilku tysięcy dziewiętnastowiecznych nazwisk śląskich. Jest to dzieło ważne, dotyczące precyzyjnie wyznaczonego czasu i terenu. Autorka podaje bogactwo informacji językowych i kulturowych (historycznych, demograficznych, obyczajowych). W świetle analizowanych nazwisk południe Śląska (zwłaszcza Śląsk Cieszyński) jawi się jako region, w którym krzyżowały się różne narodowości, religie, zwyczaje, różne elementy i typy kultury. Autorka to udowodniła, właśnie przez analizę nazwisk. Walor drugi – metodologiczny; słownik został napisany według precyzyjnie wyznaczonych metod badawczych, są one eklektyczne; od podstawowych strukturalnych (semantycznych i formalnych) przez historycznojęzykowe, metody z językoznawstwa kulturowego, aż do pragmalingwistycznych. Kapitalny jest system kwalifikatorów odsyłających do różnorodnych informacji naukowych. Analizowany materiał jest kompletny, bardzo obszerny i może być wykorzystany do dalszych badań. Trzeci walor upatruję w wielkim znaczeniu tej pracy dla integracji społeczności lokalnej. Badania Izabeli Łuc mają nie tylko wymiar merytoryczny, znacząco wzbogacający naszą wiedzę językową i kulturową o tym regionie, ale i wymiar wspólnotowy, społeczny. Słownik w najwyższym stopniu odzwierciedla cały zbiór uwarunkowań nazwisk tego regionu: historię polityczną, różnorodność etniczną, językową i kulturową, a także uwarunkowania społeczne i religijne. To rzeczywiste łączenie teorii z praktyką. Wysoko oceniam pozostałe publikacje przedstawiane do osiągnięcia naukowego, najpierw współredagowaną monografię **W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospolitych. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Robertowi Mrózkowi**, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2012. Zawiera ona aż 46 autorskich artykułów, a większość to szkice onomastyczne.

Z kolei nośnym merytorycznie, oryginalnym, dającym nowe impulsy badaniom onomastycznym jest artykuł rekonstruujący elementy językowego obrazu świata niesionego

przez nazwiska, Autorka zanalizowała w nim ich aksjologię. Tytuł tego szkicu to **Odepelatywne nazwiska mieszkańców Śląska Cieszyńskiego w XIX w. jako nośnik regionalnych wartości** (2016, s. 16). Wnioski z tych badań są pewne, oparte na wielkim materiale onomastycznym. Ciekawe, rozszerzające naszą wiedzę o zagadnieniu są trzy artykuły dotyczące nazw własnych w komunikacji literackiej i medialnej. O ich randze świadczy to, że zamieściły te szkice wysoko punktowane czasopisma naukowe. Dwa artykuły zamieściły „Onomastica”, najlepsze wydawnictwo onomastyczne w Polsce. W pierwszym przedstawia **Habilitantka Nazewnictwo w najnowszej twórczości Małgorzaty Musierowicz** (2008, s. 12), w drugim **Nazwy własne jako nośnik wartościowania w tekstach reklamowych** (2015, s. 15). „Białostockie Archiwum Językowe” opublikowało świetny tekst **Nazwy własne w ponowoczesnych tekstach reklamowych** (2013, s. 15). W ogóle twórczość M. Musierowicz została przez Habilitantkę przybliżona w kilku interesujących artykułach.

Drugie osiągnięcie naukowe zostało zatytułowane **Nowe tendencje w języku i w kulturze języka**. Z tej domeny ma Pani Łuc imponujący dorobek, z którego do oceny przedstawiła 2 monografie oraz 8 artykułów. Monografia z 2010 roku **Współczesne gry komunikacyjnojęzykowe** ukazała się nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego. Pozycja ta stanowi duży sukces naukowy Autorki i znacząco poszerza naszą wiedzę o współczesnych językowych, a także z użyciem elementów innych kodów, zabiegach rekombinacyjnych w perswazyjnych tekstach kultury, zwłaszcza w reklamach. Rozprawa oparta jest na obszernym materiale i stosuje poprawne metody jego analizy. Autorka, analizując w sposób holistyczny zróżnicowane przykłady, prowadzi świetny wykład dotyczący, po pierwsze, zmian w polszczyźnie współczesnej. Wywołane są one przez szereg czynników tkwiących na zewnątrz języka, zwłaszcza przez modne tendencje kulturowe: konsumpcjonizm, medialność, rewolucję informatyczną, amerykanizację, tendencje ponowoczesne. Po wtóre, opisuje gry językowe i kulturowe jako główną zasadę tworzenia współczesnych tekstów kultury. Bardzo dobrze odczytuje nowe znaczenia uzyskane w wyniku zastosowania tychże zabiegów i przybliża ich cel pragmatyczny. Autorka znakomicie dostrzega sens słów w użyciu, znaczenie uwikłane w kontekst głównie konsumpcyjny. Monografia ta stanowi po książkach Katarzyny Skowronek, Jerzego Bralczyka i Ewy Szczęsnej jedną z najlepszych w polskim językoznawstwie prac o reklamie i perswazyjnych tekstach internetowych. Autorka dowiodła, że wszystkie gry językowe budują perswazję (kup, nabądź, skorzystaj), a niekiedy manipulację (nie mówię ci wszystkiego) ponowoczesnego tekstu.

Praca druga nosi tytuł **Język uwikłany w ponowoczesność**, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego (2011). Dr Izabela napisała ją wspólnie z Małgorzatą Bortliczek. I znów wysoko oceniam to dzieło, w którym udział Habilitantki wynosi 50%. Mamy tu przez drobiazgową wprost analizę kilkudziesięciu reklam znakomity wykład w relacjach między językiem a ponowoczesnością. Autorki trafnie rozpoznają wszystkie gry semantyczne, strukturalne, pragmatyczne i intertekstualne stosowane w analizowanych reklamach. Praca prócz waloru naukowego ma duży walor dydaktyczny, może być wykorzystywana w czasie zajęć ze studentami polonistyki, medioznawstwa, dziennikarstwa, teorii kultury, etnolingwistyki, zajmujących się reklamą.

Z tego obszaru badań zwracam jeszcze uwagę na cztery artykuły, które stanowią w polskim językoznawstwie nowość i były bardzo dobrze przyjęte przez środowisko, o czym świadczą liczne cytacje. Pierwszy o komunikacji internetowej **Milczenie komunikacyjne odbiorcy jako determinant zachowań językowych nadawcy (na przykładzie korespondencji użytkowników portalu randkowego)** (2015, s. 15). Szkic bardzo dobrze przybliżył swoistość tekstów internetowych i funkcję komunikacyjną milczenia. Artykuł drugi bada szeroko swoisty akt mowy, jakim jest reklama, z pozycji odbiorcy: **Praktyka komunikacyjna a norma naturalna (spontaniczna) w zachowaniach językowych współczesnych odbiorców reklam**. Znowu obserwuję tu oryginalność podjętej problematyki badawczej, obfity materiał i świetny wykład. Tekst trzeci **Leksem piękno w ponowoczesnej reklamie** (2015, s. 13) odnosi się do perswazyjnych komponentów reklam. To bardzo ciekawy szkic o funkcjonowaniu bardzo abstrakcyjnego leksemu, o rozmytej semantyce we współczesnych komunikatach reklamowych, Jestem pełen podziwu dla celności obserwacji. Autorka połączyła tu metody strukturalne z nowszymi metodami kognitywnymi i sposobami dociekań kulturowych. Szkic powinien być lekturą obowiązkową w liceum. Artykuł czwarty **Formacje słowotwórcze jako komponenty współczesnych tekstów reklamowych** umiejętnie łączy rozważania strukturalne z semantyką i pragmatyką wyrazów złożonych. Autorka ze znanstwem określa funkcję formantów, semantykę całej formacji oraz jej działanie w konkretnym tekście reklamowym.

Z problematyki nowych tendencji w języku polskim opublikowała Autorka jeszcze kilkanaście artykułów. Ma wielką łatwość wyszukiwania tematów bardzo oryginalnych, powiedziałbym twórczych, rozwojowych, zazwyczaj dość skomplikowanych, wymagających od badacza wiedzy nie tylko z językoznawstwa, ale i z teorii kultury, komunikacji, psychologii społecznej, marketingu. Wysoko oceniam takie artykuły, jak: **Język reklam w**

codziennej komunikacji nośnikiem społecznego porozumienia (2009, s. 14), **Teksty kultury jako komercyjne nośniki treści reklamowych** (2010, s. 10), **Medialne gry formą i konwencją językową na przykładzie serialu telewizyjnego „Świat według Kiepskich”** (2010, s. 14). **Modne słowa w kulturze konsumpcyjnej** (2010, s. 11). Ważne są jej dociekania z etyki słowa i pauperyzacji kultury współczesnej.

Stwierdzam, że przedstawione do oceny, zawierające się w dwóch obszarach tematycznych, osiągnięcia naukowe Habilitantki znacząco rozszerzają naszą wiedzę z onomastyki i badań nad polszczyzną współczesną, zwłaszcza jej przemianami. Opublikowane z tych obszarów badawczych monografie należą do wybitnych dzieł naukowych. Koncepcja gier językowych stosowanych w reklamie to największa naukowa zdobycz Autorki. Pani dr Izabela Łuc umie wydzielić oryginalne problemy badawcze, potrafi stworzyć odpowiednią procedurę gromadzenia materiału, jego analizy i odpowiedniego wykładu przedstawiającego wyniki badań. W analizie materiału Autorka stosuje różne metodologie w zależności od specyfiki badań. Jej opracowania wypełniają istniejące wcześniej luki w poznawaniu polskiego uniwersum językowo-kulturowego. Są ważne dla polskiego językoznawstwa.

IV. Inne obszary badań

Pani dr Izabela Łuc opublikowała po uzyskaniu doktoratu - oprócz omówionych wyżej monografii - ponad 40 artykułów. Część z nich analizuje zagadnienia związane z podanymi wcześniej dwoma obszarami dociekań - nad zjawiskami onomastycznymi i tendencjami kulturowymi zmieniającymi język polski. W tym miejscu recenzji omówię trzeci wielki obszar naukowych badań Habilitantki - jest to obserwacja języka w edukacji szkolnej. Autorka zatytułowała ten zbiór artykułów jako **Język w przestrzeni szkolnej i edukacyjnej**. Z tej problematyki opublikowała kilkanaście studiów. Są one bardzo różnorodne, za każdym razem mają oryginalną problematykę, poprawny warsztat naukowy, analizują duży materiał i przedstawiają interesujące wnioski. Tematyka artykułów jest ciągle ważna dla polskiej szkoły, a wyniki tych dociekań mogą być wykorzystane w praktyce szkolnej. Przybliżają one współczesną rzeczywistość szkolną, rozważają język uczniów, analizują proces dydaktyczny, wskazują metody wzbogacania słownictwa, podpowiadają, radzą jak pracować efektywnie. Rozpoznają współczesne zagrożenia języka uczniów: konsumpcyjne, medialne, internetowe. Wszystkie teksty o języku uczniów i języku procesu dydaktycznego oceniam wysoko. Trzy teksty: z roku 2008: **Wulgaryzacja języka w środowiskowej nieoficjalnej komunikacji szkolnej jako współczesne wyzwanie dla nauczycieli i**

edukacji (s. 12), także z 2008 roku **Etykieta językowa w szkole i poza szkołą – pomiędzy dialogiem a bełkotem** (s. 12) oraz **Język mediów a język uczniów – edukacyjne wyzwania i zagrożenia** (2009, s. 12) przedstawiają bardzo celnie elementy grzeczności i niegrzeczności językowej uczniów. Cykl artykułów (aż 6) podejmuje ważne zagadnienia z kształcenia literackiego, językowego i z kreatywności artystycznej. Autorka nie boi się podejmować zagadnień innych niż stricte językoznawcze. Wyniki tych badań są niebanalne i – powtórzmy – mogą być wykorzystane w pracy szkoły. Tu wymienię tylko trzy artykuły z tej ciekawej serii: **Literacka kreacja modelu rodziny w twórczości M. Musierowicz** (2007, S. 17), **Efektywność kształcenia literacko-językowego (na podstawie opowiadań baśniowych)** (2008, s. 7), **Baśń a twórcza aktywność językowa dziecka** (2010, s. 8).

Zdolności artystyczne Habilitantki odzywają się w dwóch opracowaniach popularnonaukowych: **Teksty uczniów malowane słowem i wyobraźnią** (2011, s. 72) oraz **Poezja malowana słowem i wyobraźnią** (2015, s. 98). Są to bardzo pomocne w pracy polonisty materiały.

Dr Izabela Łuc czynnie uczestniczyła w ciągu 14 lat pracy w 54 konferencjach naukowych. To wynik znakomity. Udział w tylu spotkaniach badaczy w Polsce i zagranicą dał jej łatwość poruszania się nie tylko w obrębie własnych badań, ale i w całej lingwistyce. Habilitantka ciągle pomnaża swoje wiedzę.

V. Ocena działalności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej

Habilitantka jest doświadczonym dydaktykiem. Prowadziła wszystkie typy zajęć na studiach licencjackich i magisterskich: seminaria, ćwiczenia, wykłady, konwersatoria językoznawcze, literackie, artystyczne i metodyczne. Jej praca dydaktyczna była wysoko oceniana przez przełożonych. Wielokrotnie pełniła opiekuna studentów. Wypromowała ponad 50 magistrów Organizowała dwie konferencje naukowe. Otrzymała dwie nagrody: Nagrodę indywidualną II stopnia Magnificencji Rektora Uniwersytetu Śląskiego w roku 2011 za działalność naukowo-dydaktyczną, oraz nagrodę Burmistrza Miasta Pszów w roku 2016 za działalność dydaktyczną i popularyzację wiedzy.

VI. Konkluzja końcowa

Stwierdzam, że dr Izabela Łuc osiągnęła już faktyczną samodzielność naukową. Jej dorobek naukowy jest wielki i merytorycznie nośny, znacząco rozwijający naszą wiedzę w trzech obszarach badań: onomastyce, w badaniach zmian polszczyzny współczesnej i jej

zależności od prądów kulturowych, oraz języka w przestrzeni edukacyjnej. Jest Habilitantka wielkim autorytetem w badaniach nazwisk śląskich i w dociekaniach nad istotą ponowoczesnych gier językowych i komunikacyjnych w reklamie. Jest znakomitą specjalistką od przeobrażeń współczesnej polszczyzny. Umie znaleźć problem badawczy, potrafi stworzyć odpowiednią metodologię gromadzenia materiału, jego analizy i pokazania wyników. Pisze w sposób ściśle naukowy przy zachowaniu wielkiej przystępności tekstu. Warsztat naukowy dr I. Łuc jest bogaty, a pod względem wykorzystywanych procedur badawczych nienaganny. Autorka dysponuje wielką, wprost erudycyjną wiedzą nie tylko z językoznawstwa. Widać to w jej tekstach w wielkiej liczbie odniesień do bogatej literatury naukowej. Znakomicie rozpoznaje współczesne i historyczne zależności między językiem a kulturą. Wyniki jej badań mogą być wykorzystane praktycznie. Mając to wszystko na uwadze uznaję, że spełnia Ona wymagania stawiane przez Ustawę z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (ze zmianami z dnia 18 marca 2011 r.). Przedkładam zatem komisji habilitacyjnej, a za jej pośrednictwem Radzie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego, pozytywną opinię w sprawie nadania dr Izabeli Łuc stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

Rzeszów, 21 kwietnia 2017

Kazimierz Ożóg

